QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.054

BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARINING STRATEGIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TA’LIM TEXNOLOGIYALARI VA USTOZ–SHOGIRD AN’ANASINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Qobilova E’zozxon Bakirovna
Qo‘qon davlat universiteti,
Musiqa nazariyasi kafedrasi professori,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Email: qobilovaezoza00gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ta’lim transformatsiyasi sharoitida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining strategik tafakkurini rivojlantirishda innovatsion ta’lim texnologiyalari va ustoz–shogird an’anasining didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Strategik tafakkur pedagogik vaziyatni tizimli tahlil qilish, uzoq muddatli maqsadlarni belgilash, natijalarni prognozlash, muqobil yechimlarni taqqoslash, resurslarni rejalashtirish va o‘z faoliyatini refleksiv baholashni qamrab oluvchi kasbiy sifat sifatida talqin etiladi. Ustoz–shogird munosabatining individual yondashuv, ijrochilik tajribasini uzatish, kasbiy namuna, ijodiy mustaqillik va refleksiyani rivojlantirishdagi o‘rni ochib beriladi. Muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, teskari sinf, hamkorlikdagi ta’lim, raqamli vositalar va refleksiv portfolio bilan an’anaviy ustozlik tajribasini uyg‘unlashtiruvchi didaktik model taklif etiladi. Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lib, yakunda oliy musiqa ta’limi amaliyotiga doir tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: strategik tafakkur, bo‘lajak musiqa o‘qituvchisi, ustoz–shogird an’anasi, innovatsion ta’lim texnologiyalari, pedagogik strategiya, ijrochilik mahorati, refleksiya, raqamli ta’lim, kasbiy kompetensiya.

Аннотация.В статье анализируются дидактические возможности инновационных образовательных технологий и традиции «устоз–шогирд» в развитии стратегического мышления будущих учителей музыки в условиях трансформации образования. Стратегическое мышление рассматривается как профессиональное качество, включающее системный анализ педагогических ситуаций, постановку долгосрочных целей, прогнозирование результатов, сравнение альтернативных решений, планирование ресурсов и рефлексивную оценку собственной деятельности. Раскрывается роль наставничества в индивидуализации обучения, передаче исполнительского опыта, формировании профессионального примера, творческой

самостоятельности и рефлексии. Предлагается дидактическая модель интеграции проблемного и проектного обучения, модели «перевёрнутого класса», совместного обучения, цифровых средств и рефлексивного портфолио с традиционной практикой наставничества. Статья имеет теоретико-аналитический характер и завершается рекомендациями для высшего музыкально-педагогического образования.

Ключевые слова: стратегическое мышление, будущий учитель музыки, традиция «устоз–шогирд», инновационные образовательные технологии, педагогическая стратегия, исполнительское мастерство, рефлексия, цифровое образование, профессиональная компетентность.

Abstract. This article examines the didactic potential of innovative educational technol uniogies and the ustoz–shogird (master–apprentice) tradition for developing strategic thinking in future music teachers amid educational transformation. Strategic thinking is understood as a professional capacity involving systematic analysis of pedagogical situations, long-term goal setting, outcome forecasting, comparison of alternative solutions, resource planning, and reflective evaluation. The article explains how mentoring can support individualized learning, transmission of performance experience, professional role modelling, creative independence, and reflection. It proposes a didactic model that integrates problem-based and project-based learning, the flipped classroom, collaborative learning, digital tools, and reflective portfolios with traditional mentorship. The study is theoretical and analytical and concludes with recommendations for higher music teacher education.

Keywords: strategic thinking, future music teacher, ustoz–shogird tradition, innovative educational technologies, pedagogical strategy, performance skills, reflection, digital education, professional competence.

KIRISH. Ta’lim transformatsiyasi pedagog kadrlar tayyorlash mazmuni va metodlariga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy o‘qituvchi fan bo‘yicha bilimlarni yetkazish bilan cheklanmay, ta’lim maqsadlarini uzoq muddatli natijalar bilan bog‘lashi, o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini oldindan ko‘ra bilishi, o‘zgaruvchan vaziyatlarda asoslangan qaror qabul qilishi va pedagogik faoliyatini muntazam takomillashtirishi zarur. Musiqa ta’limida bu talablar ijrochilik, musiqiy idrok, nazariy bilim, estetik tarbiya va metodik faoliyatning o‘zaro uyg‘unligi bilan belgilanadi.

Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining strategik tafakkuri darsni rejalashtirish, repertuar tanlash, mashqlar ketma-ketligini belgilash, o‘quvchilarning musiqiy rivojlanish dinamikasini kuzatish, ansambl yoki xor ishini tashkil etish va natijalarni baholashda namoyon bo‘ladi. Bunda pedagog faqat mavjud muammoni hal etmaydi, balki uning kelib chiqish sabablarini aniqlaydi, turli yechimlarning oqibatlarini solishtiradi va istiqboldagi rivojlanish yo‘lini belgilaydi.

Strategik tafakkurni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, musiqa ta’limining milliy tajribasida shakllangan ustoz–shogird an’anasi ham shaxsiy namuna, bevosita kuzatish, individual maslahat, ijroni tahlil qilish va kasbiy qadriyatlarni o‘zlashtirish orqali shogirdning fikrlashi hamda mahoratini rivojlantiradi. Demak, zamonaviy didaktik texnologiyalarni an’anaviy ustozlik tajribasidan ajratib emas, balki o‘zaro boyituvchi pedagogik mexanizmlar sifatida o‘rganish dolzarbdir.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari

Maqolaning maqsadi — bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining strategik tafakkurini rivojlantirishda innovatsion ta’lim texnologiyalari va ustoz–shogird an’anasining didaktik imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslash hamda ularni integratsiyalash bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Ushbu maqsadga muvofiq strategik tafakkurning pedagogik mazmunini ochib berish; ustoz–shogird munosabatining kasbiy rivojlanishdagi vazifalarini aniqlash; innovatsion texnologiyalarning strategik fikrlashga ta’sirini tahlil qilish; integratsiyalashgan didaktik model va baholash mezonlarini taklif etish vazifalari belgilandi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqola ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, tushunchalarni aniqlashtirish va didaktik modellashtirish usullariga tayandi. Tahlil jarayonida strategik tafakkur, musiqa o‘qituvchilarining kasbiy shakllanishi, ustoz–shogird munosabati, innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli kompetensiyalar bilan bog‘liq manbalar o‘rganildi. Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega; alohida tajriba-sinov o‘tkazilmaganligi sababli empirik samaradorlik ko‘rsatkichlari da’vo qilinmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA NAZARIY ASOSLAR

Strategik tafakkur - bu kelajakni shunchaki taxmin qilish emas, balki mavjud vaziyatni dalillar asosida tahlil etish, maqsad va vositalar o‘rtasidagi munosabatni aniqlash, ehtimoliy to‘siqlarni oldindan baholash va muqobil harakat yo‘llarini tanlash jarayonidir. Pedagogik faoliyatda u maqsadli rejalashtirish, prognozlash, qaror qabul qilish, monitoring va refleksiyani yagona tizimga birlashtiradi. Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisi uchun bu tizim musiqiy bilim va ijrochilik tajribasini o‘quvchilarning rivojlanish ehtiyojlariga mos pedagogik qarorga aylantirish imkonini beradi [1].

Musiqa pedagogikasida kasbiy shakllanish faqat ijro mahoratini egallashdan iborat emas. U musiqiy tafakkur, tinglash madaniyati, uslubiy farqlarni anglash, pedagogik muloqot, o‘quvchi faoliyatini kuzatish va o‘z faoliyatiga tanqidiy yondashishni ham qamrab oladi. Shu bois strategik tafakkur musiqiy va pedagogik bilimlarni bir-biridan ajratmasdan, ularning amaliy vaziyatdagi o‘zaro aloqasini tushunishni talab qiladi.

Ustoz–shogird an’anasi milliy musiqa ijrochiligi va ta’limida tajriba uzatish, badiiy talqinni shakllantirish, ijro madaniyatini egallash va kasbiy qadriyatlarni o‘zlashtirishning muhim shakllaridan biri hisoblanadi. Ustoz shogirdning imkoniyatlarini kuzatadi, xatolarini

ko‘rsatadi, mashq yo‘nalishini belgilaydi va mustaqil izlanishga undaydi. Ushbu jarayon shogirdning faqat tayyor namuna ortidan takrorlashiga emas, balki ijroning sabablarini tushunish, turli talqinlarni qiyoslash va o‘z qarorini asoslashiga yo‘naltirilganda strategik tafakkur rivojiga xizmat qiladi [2].

Ustoz–shogird an’anasining zamonaviy talqini ustozning mutlaq ko‘rsatmasiga so‘zsiz bo‘ysunish bilan cheklanmasligi kerak. Uning pedagogik mohiyati — tajriba va qadriyatlarni uzatish bilan birga shogirdning mustaqil fikri, ijodiy tashabbusi va kasbiy mas’uliyatini rivojlantirishdir. Shunday tashkil etilgan munosabatda ustoz maslahat beradi, lekin muammoni hal etishning barcha bosqichlarini shogird o‘rniga bajarmaydi; aksincha, tahlil qilish va qaror chiqarish uchun yo‘naltiruvchi savollar beradi.

Innovatsion ta’lim texnologiyalari esa o‘quvchini faol fikrlash, hamkorlik qilish va amaliy muammolarni hal etishga jalb etadi. UNESCOning o‘qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari doirasi raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadlar va ta’lim natijalari bilan bog‘lash zarurligini ta’kidlaydi [3]. Shu nuqtayi nazardan, raqamli vositalar ustoz–shogird munosabatini almashtiruvchi vosita emas, balki kuzatish, tahlil, hujjatlashtirish va qayta aloqa imkoniyatlarini kengaytiruvchi didaktik resurs sifatida qaraladi.

Mavzu doirasidagi ilmiy ishlarda ustoz–shogird an’anasining bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy shakllanishi, musiqiy tafakkuri, ijrochilik mahorati va pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rni alohida qayd etiladi [2]. Ushbu qarashni strategik tafakkur bilan bog‘lash orqali ustozlik jarayoniga maqsadli rejalashtirish, prognostik fikrlash, muqobil yechimlarni tahlil qilish va refleksiv baholash vazifalarini tizimli kiritish mumkin.

Ustoz–shogird munosabatining didaktik salohiyati, avvalo, individual yondashuvda ko‘rinadi. Musiqiy qobiliyat, eshitish sezgirligi, ritmni his etish, xotira, ijro texnikasi va sahna tajribasi har bir talabada turlicha rivojlanadi. Ustoz shogirdning kuchli tomonlari va rivojlanishi zarur bo‘lgan jihatlarini aniqlab, unga mos maqsadlar va mashq strategiyasini belgilaydi. Bu jarayon bo‘lajak o‘qituvchiga diagnostik kuzatuv, maqsadni individuallashtirish va rivojlanish yo‘lini prognozlash ko‘nikmalarini egallashga yordam beradi.

Ikkinchi jihat — namuna orqali o‘rganish. Ustoz asarni ijro etibgina qolmay, frazalash, nafas, artikulyatsiya, dinamika, tembr, uslub va badiiy obrazni yaratish bo‘yicha qarorlarini izohlashi lozim. Shogird ijro natijasini kuzatadi, ustozning qaror sabablarini anglaydi, so‘ng o‘z ijrosida turli variantlarni sinab ko‘radi. Shunday sharoitda ijro namunasi tayyor javob emas, balki tahlil va strategik tanlov uchun materialga aylanadi.

Uchinchi jihat - qayta aloqa va refleksiya. Ustozning fikri aniq, dalillangan va rivojlantiruvchi bo‘lishi kerak. “Yaxshi” yoki “noto‘g‘ri” kabi umumiy baholar o‘rniga, masalan, “kuy avjiga chiqishdan oldin nafasni rejalashtirish frazaning yaxlitligini saqlaydi” kabi izohlar shogirdga sabab-oqibat munosabatini anglash imkonini beradi. Talaba o‘z ijrosini yozib olishi, ustoz bilan birgalikda tinglashi va keyingi mashq maqsadlarini belgilashi orqali o‘z faoliyatini ongli boshqarishni o‘rganadi.

To‘rtinchi jihat - kasbiy qadriyatlar va mas’uliyat. Ustoz–shogird an’anasi mehnatsevarlik, intizom, milliy musiqiy merosga hurmat, ijodiy halollik va kasbiy odobni o‘zlashtirishga ko‘maklashadi. Strategik tafakkur qadriyatlar bilan bog‘langanda, talaba pedagogik qarorni faqat tezkor natija nuqtayi nazaridan emas, balki o‘quvchining uzoq muddatli musiqiy, estetik va shaxsiy rivojlanishi nuqtayi nazaridan ham baholaydi.

Beshinchi jihat - mustaqillikni bosqichma-bosqich rivojlantirish. Dastlab ustoz topshiriqni modellashtirishi va asosiy mezonlarni ko‘rsatishi mumkin; keyingi bosqichda shogird mashq rejasini o‘zi tuzadi; undan so‘ng bir nechta ijro yoki o‘qitish strategiyasini solishtirib, tanlovini himoya qiladi. Bunday bosqichlilik shogirdni taqliddan mustaqil qaror qabul qilishga olib boradi. Shu tariqa an’anaviy ustozlik strategik tafakkurning kognitiv, prognostik, kreativ, refleksiv va amaliy tomonlarini uyg‘un rivojlantirish imkonini beradi.

Muammoli ta’lim talabaning tayyor javobni qabul qilishidan ko‘ra, pedagogik vaziyatni tahlil qilishi va yechimni dalillar bilan asoslashiga yo‘naltiriladi. Masalan, maktab xorida ritmik aniqlik yetarli bo‘lmasa, bo‘lajak o‘qituvchi muammoning ehtimoliy sabablarini aniqlaydi: ritmik tuzilmaning murakkabligi, tinglash tajribasining kamligi, mashq ketma-ketligining nomuvofiqligi yoki o‘quvchilar tayyorgarligi o‘rtasidagi farq. Keyin bir necha yechimni taqqoslab, maqsadga mosini tanlaydi.

Ustoz–shogird modelida ustoz muammoni darhol hal qilib bermasdan, shogirdga yo‘naltiruvchi savollar beradi: “Qaysi dalil muammoning sababini ko‘rsatmoqda?”, “Qaysi mashq qisqa muddatda yordam beradi?”, “Natija qanday tekshiriladi?” Bunday yondashuv shogirdni mustaqil tahlil qilishga o‘rgatadi va strategik qarorning asoslanganligini oshiradi.

Loyiha usuli uzoq muddatli maqsad qo‘yish, bosqichlarni rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash, resurslardan foydalanish va natijani baholashni talab qiladi. Musiqa ta’limida “Milliy musiqa merosi bo‘yicha raqamli tinglash to‘plami”, “Maktabda musiqiy-ma’rifiy tadbir”, “Boshlang‘ich sinflar uchun ritmik mashqlar majmuasi” kabi loyihalar tashkil etilishi mumkin. Talabalar loyiha rejasini ustoz bilan muhokama qiladi, oraliq natijalarni ko‘rsatadi va yakunda o‘z qarorlarini asoslaydi.

Loyiha ustoz–shogird munosabatini ham yangi bosqichga olib chiqadi: ustoz tayyor mahsulotni yaratib bermaydi, balki rejalashtirish va sifat mezonlarini aniqlashda maslahat beradi. Shogird esa mustaqil tashabbus, jamoa bilan ishlash va kutilmagan muammolarga moslashish tajribasini egallaydi.

“Flipped classroom” — teskari sinf

Teskari sinf modelida talabalar nazariy material bilan mashg‘ulotdan oldin tanishadi, auditoriya vaqti esa tahlil, ijro, muhokama va amaliy vazifalarga sarflanadi. Talaba asarning shakli, uslubi yoki ijro talablari haqida video, audio yoki matnli manbani oldindan o‘rganib, mashg‘ulotda turli talqinlarni qiyoslaydi va o‘quvchilarga o‘rgatish ketma-ketligini ishlab chiqadi. Ustoz mashg‘ulotda talabaning qarorini tahlil qilib, asoslash va prognozlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Mazkur modeldan foydalanishda raqamli resurslarning sifati, mualliflik huquqi, internetga kirish imkoniyati va talabaning mustaqil tayyorgarligi hisobga olinishi lozim. Zarur holatda materialning yuklab olinadigan yoki bosma shakli taqdim etiladi.

Hamkorlikdagi ta’lim turli nuqtayi nazarlarni muhokama qilish, dalillarni solishtirish va jamoaviy qaror ishlab chiqish orqali strategik fikrlashni qo‘llab-quvvatlaydi. Masalan, talabalar cheklangan vaqt va resurs sharoitida konsert dasturini rejalashtirishi, turli tayyorgarlik darajasidagi o‘quvchilar uchun repertuar tanlashi yoki ijrochilikdagi motivatsiya pasayishini bartaraf etish rejasini tuzishi mumkin.

Ustoz bunday mashg‘ulotda muhokama qoidalarini belgilaydi, qaror mezonlarini aniqlashtiradi va har bir talabaga o‘z fikrini bildirish imkonini beradi. Yakunda guruh faqat qanday qarorga kelganini emas, balki qaysi dalillarga tayanganini, qanday muqobil variantlarni rad etganini va sharoit o‘zgarsa rejani qanday moslashtirishini ham izohlaydi.

Audio-video yozuvlar, raqamli nota muharrirlari, elektron kutubxonalar, onlayn hamkorlik platformalari va ta’lim portfoliolari musiqa o‘qituvchisining tahlil hamda rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Talaba o‘z ijrosini yozib olib, turli bosqichlardagi natijalarni qiyoslaydi; repertuar manbalarini tartiblaydi; dars uchun audio material tanlaydi; o‘quvchi rivojlanishini kuzatish uchun raqamli qaydlar yuritadi.

Raqamli vosita pedagogik maqsad bilan bog‘langandagina didaktik qiymatga ega bo‘ladi. Talaba faqat videoni tomosha qilmasdan, ijrodagi farqlarni belgilashi, o‘z tanlovini izohlashi va keyingi mashq uchun aniq vazifalar tuzishi kerak. Ustoz raqamli yozuvlarni shogird bilan birga tahlil qilib, eshitish, kuzatish va o‘zini baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Refleksiv portfolio

Refleksiv portfolio talabaning kasbiy rivojlanish yo‘lini hujjatlashtiradi. Unga dars rejalari, ijro yozuvlari, loyiha natijalari, ustoz mulohazalari, o‘zini baholash varaqalari va keyingi rivojlanish maqsadlari kiritilishi mumkin. Portfolio natijalarni jamlash bilan cheklanmay, qarorlarning qanday o‘zgargani va qaysi tajriba yangi xulosalarga olib kelganini ko‘rsatishi zarur.

Ustoz–shogird jarayonida portfolio muntazam suhbat uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Ustoz shogird bilan birga kuchli tomonlar, qiyinchiliklar va navbatdagi maqsadlarni aniqlaydi. Bu yondashuv kasbiy o‘zlikni anglashni, o‘z faoliyati uchun mas’uliyatni va uzoq muddatli rivojlanishni rejalashtirishni kuchaytiradi.

Nazariy tahlil asosida innovatsion ta’lim texnologiyalari va ustoz–shogird an’anasini birlashtiruvchi to‘rt komponentli didaktik model taklif etiladi. Modelning asosiy g‘oyasi - an’anaviy tajriba uzatish va zamonaviy faol ta’lim usullarini yagona strategik maqsadga bo‘ysundirishdir.

Birinchi komponent - maqsadli-motivatsion komponent. Unda talabaning kasbiy maqsadlari, musiqiy-pedagogik qadriyatlari va strategik tafakkurni rivojlantirishga tayyorligi

shakllantiriladi. Ustoz shogird bilan birgalikda qisqa va uzoq muddatli maqsadlarni belgilaydi, innovatsion topshiriqlar esa bu maqsadlarni amaliy vazifalar bilan bog‘laydi.

Ikkinchi komponent - kognitiv-tahliliy komponent. Talaba musiqa nazariyasi, ijrochilik va pedagogik metodika bo‘yicha bilimlarini vaziyat tahlilida qo‘llaydi. Muammoli ta’lim va kazuslar sabablarni aniqlash, dalillarni solishtirish hamda muqobil yechimlarni ko‘rib chiqish imkonini beradi. Ustoz esa tahlilning chuqurligi va dalillarning asoslanganligi bo‘yicha qayta aloqa beradi.

Uchinchi komponent - prognostik-loyihalash komponenti. Talaba kutilayotgan natijani belgilaydi, mashg‘ulot yoki loyiha bosqichlarini rejalashtiradi, resurs va vaqtni taqsimlaydi, ehtimoliy xavflarni ko‘zda tutadi. Loyiha usuli va teskari sinf modeli ushbu komponentni faollashtiradi; ustoz shogirdga rejani moslashtirish va alternativ yo‘llarni ko‘rib chiqishda ko‘maklashadi.

To‘rtinchi komponent - refleksiv-amaliy komponent. Talaba tanlangan strategiyani amalda sinaydi, natijalarni kuzatadi, portfolio orqali hujjatlashtiradi va keyingi qadamlarni belgilaydi. Raqamli yozuvlar, o‘zini baholash, tengdoshlar fikri va ustoz tavsiyalari refleksiyani chuqurlashtiradi.

Birinchi bosqichda boshlang‘ich diagnostika va maqsad belgilash amalga oshiriladi. Ikkinchi bosqichda ustoz namuna ko‘rsatadi, talaba kuzatadi va tahlil qiladi. Uchinchi bosqichda talaba innovatsion topshiriq yoki loyiha doirasida mustaqil reja ishlab chiqadi. To‘rtinchi bosqichda reja amalda sinab ko‘riladi, natijalar muhokama qilinadi. Beshinchi bosqichda portfolio va refleksiv suhbat asosida keyingi rivojlanish vazifalari belgilanadi.

Ushbu ketma-ketlik qat’iy va barcha talabalar uchun bir xil bo‘lishi shart emas. Talabaning ijrochilik tajribasi, musiqiy tayyorgarligi va mustaqil ishlash darajasiga qarab ustozlik ko‘magi bosqichma-bosqich kamaytirilishi yoki muayyan jihatlarda kuchaytirilishi mumkin.

Strategik tafakkur rivojini baholashda yakuniy ijro yoki loyiha mahsuloti bilan cheklanmaslik kerak. Talabaning maqsadni aniqlashi, vaziyatni tahlil qilishi, istiqbolni prognoz qilishi, muqobil yechimlarni ishlab chiqishi, qarorini asoslay olishi, resurslarni rejalashtirishi va natijadan xulosa chiqarishi ham baholanadi.

Tavsiya etiladigan mezonlar quyidagilar: 1) maqsadning aniqligi va kasbiy vazifaga muvofiqligi; 2) pedagogik vaziyatni dalillar asosida tahlil qilish; 3) kamida ikki muqobil yechimni taqqoslash; 4) kutilayotgan natija va ehtimoliy to‘siqlarni prognoz qilish; 5) vaqt va resurslarni rejalashtirish; 6) qarorni musiqiy-pedagogik nuqtayi nazardan asoslash; 7) qayta aloqa asosida rejani o‘zgartirish; 8) o‘z faoliyatini refleksiv baholash.

Mezonlarni uch darajada tavsiflash mumkin. Boshlang‘ich darajada talaba asosan tashqi ko‘rsatmalarga tayanadi va qarorini yetarlicha izohlay olmaydi. Rivojlanayotgan darajada asosiy muammo va yechimlarni ko‘rsatadi, biroq prognoz yoki refleksiya to‘liq bo‘lmasligi mumkin. Yuqori darajada esa talaba dalillangan, moslashuvchan, uzoq muddatli natijaga

yo‘naltirilgan qaror ishlab chiqadi va uning oqibatlarini baholaydi. Ushbu darajalar aniq fan va topshiriq talablariga mos rubrika orqali belgilanishi lozim.

Amaliy tavsiyalar

Birinchidan, har bir musiqa-pedagogik fan doirasida ustoz–shogird munosabatiga asoslangan individual rivojlanish vazifalari ishlab chiqilsin. Vazifa aniq maqsad, bajarish muddati, kutiladigan natija va o‘zini baholash mezonlarini o‘z ichiga olishi zarur.

Ikkinchidan, ustozlar talabaning faqat ijro xatolarini ko‘rsatish bilan cheklanmay, xatoning sababini aniqlash, muqobil mashq usullarini solishtirish va keyingi natijani prognozlashga undaydigan savollardan foydalansin.

Uchinchidan, innovatsion texnologiyalar maqsadga muvofiq tanlansin: muammoli ta’lim tahlil uchun, loyiha usuli uzoq muddatli rejalashtirish uchun, hamkorlikdagi kazuslar jamoaviy qarorlar uchun, raqamli yozuvlar va portfolio esa monitoring hamda refleksiya uchun qo‘llansin.

To‘rtinchidan, milliy musiqa merosi, maqom, folklor, an’anaviy ijrochilik va mahalliy musiqiy maktablar mazmuni ustoz–shogird faoliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida saqlansin. Raqamli texnologiyalar bu merosni hujjatlashtirish va tahlil qilishga yordam berishi mumkin, biroq jonli ijro, bevosita muloqot va badiiy tajriba almashinuvining o‘rnini to‘liq bosa olmaydi.

Beshinchidan, modelning amaliy samaradorligini keyingi tadqiqotlarda tajriba-sinov orqali tekshirish, boshlang‘ich va yakuniy diagnostika natijalarini solishtirish, baholash mezonlarining ishonchliligini aniqlash tavsiya etiladi.

XULOSA.

Bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining strategik tafakkurini rivojlantirish kasbiy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u maqsadli rejalashtirish, pedagogik vaziyatlarni tizimli tahlil qilish, natijalarni prognozlash, muqobil yechimlarni taqqoslash, qarorlarni amalda sinash va refleksiv baholashni qamrab oladi. Ushbu sifatni rivojlantirish uchun innovatsion ta’lim texnologiyalari va milliy pedagogik tajribani o‘zaro uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiq.

Ustoz–shogird an’anasi individual yondashuv, ijrochilik tajribasini uzatish, kasbiy namuna, rivojlantiruvchi qayta aloqa va musiqiy qadriyatlarni o‘zlashtirish imkonini beradi. Agar ustoz shogirdga tayyor yechimni berish bilan cheklanmay, uni tahlil qilish, qaror tanlash va o‘z faoliyatini baholashga yo‘naltirsa, an’ana strategik tafakkur rivojining faol mexanizmiga aylanadi.

Muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, teskari sinf, hamkorlikdagi kazuslar, raqamli ta’lim vositalari va refleksiv portfolio ushbu jarayonni tizimli tashkil etishga yordam beradi. Ularning samarasi texnologiyaning yangiligiga emas, aniq didaktik maqsadga, talabaning faol ishtirokiga va ustozning rivojlantiruvchi rahbarligiga bog‘liq.

Taklif etilgan integratsiyalashgan model maqsadli-motivatsion, kognitiv-tahliliy, prognostik-loyihalash va refleksiv-amaliy komponentlarni birlashtiradi. Uni oliy musiqa ta’limida qo‘llash bo‘lajak o‘qituvchilarning musiqiy-pedagogik qarorlarni mustaqil qabul qilish, kasbiy rivojlanishni rejalashtirish va o‘z faoliyatini uzluksiz takomillashtirishga tayyorligini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Biroq model samaradorligi keyingi empirik tadqiqotlar bilan tekshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD. Teaching for the Future: Effective Classroom Practices to Transform Education. Paris: OECD Publishing, 2018. https://doi.org/10.1787/9789264293243-en.

2. Qobilova E., Odilova R. Ustoz–shogird an’anasi – bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy shakllanishida muhim pedagogik omil sifatida // Formation of Psychology and Pedagogy as Interdisciplinary Sciences. 2026. URL: https://internationalconf.org/index.php/italy/article/view/2659.

3. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.

4. Qobilova E. The Significance of Interdisciplinary Connection in the Formation of Music Literacy in Children with Hearing Defect in Music Lessons // Uzbekistan Educational Research Journal. 2024. Vol. 1, No. 1.

5. Qobilova E. The Place of Folk Songs in Isajan Sultan’s Stories // American Journal of Social Sciences and Humanity Research. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 44–49.

6. Qobilova E.B. Musiqa pedagogikasi. Qo‘qon, 2026.

7. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: Fan, 2006.